

КАНСТЫТУЦЫЯ

(АСНОЎНЫ ЗАКОН)

**САЮЗА САВЕЦКІХ
САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ
РЭСПУБЛІК**

МІНСК 1977

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

КАНСТЫТУЦЫЯ (АСНОЎНЫ ЗАКОН) САЮЗА САВЕЦКІХ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ РЭСПУБЛІК

*Прынята на нечарговай сёмай сесіі
Вярхоўнага Савета СССР
дзесятага склікання
7 кастрычніка 1977 года*

МІНСК «БЕЛАРУСЬ» 1977

34C
K 19

K 11002-208
M 301(05)-77

КАНСТЫТУЦЫЯ (АСНОЎНЫ ЗАКОН) САЮЗА САВЕЦКІХ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ РЭСПУБЛІК

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя, здзейсненая рабочымі і сялянамі Расіі пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі на чале з У. І. Леніным, звергнула ўладу капіталістаў і памешчыкаў, разбіла аковы прыгнёту, устанавіла дыктатуру пралетарыату і стварыла Савецкую дзяржаву — дзяржаву новага тыпу, асноўную зброю абароны рэвалюцыйных заваёў, будаўніцтва сацыялізму і камунізму. Пачаўся сусветна-гістарычны паварот чалавецтва ад капіталізму да сацыялізму.

Атрымаўшы перамогу ў грамадзянскай вайне, адбіўшы імперыялістычную інтэрвенцыю, Савецкая ўлада ажыццявіла найглыбейшыя сацыяльна-эканамічныя пераўтварэнні, назаўсёды пакончыла з эксплуатацый чалавека чалавекам, з класавымі антаганізмамі і нацыянальнай варожасцю. Аб'яднанне савецкіх рэспублік у Саюз ССР прымножыла сілы і магчымасці народаў краіны ў будаўніцтве сацыялізму. Усталяваліся грамадская ўласнасць на сродкі вытворчасці, сапраўдная дэмакратыя для працоўных мас. Упершыню ў гісторыі чалавецтва было створана сацыялістычнае грамадства.

Яркім праяўленнем сілы сацыялізму стаў неўгасальны подзвіг савецкага народа, яго Узброеных Сіл, якія

атрымалі гістарычную перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне. Гэта перамога ўмацавала аўтарытэт і міжнародныя пазіцыі СССР, адкрыла новыя спрыяльныя магчымасці для росту сіл сацыялізму, нацыянальнага вызвалення, дэмакратыі і міру ва ўсім свеце.

Працягваючы сваю стваральную дзейнасць, працоўныя Савецкага Саюза забяспечылі хуткае і ўсебаковае развіццё краіны, удасканаленне сацыялістычнага ладу. Умацаваліся саюз рабочага класа, калгаснага сялянства і народнай інтэлігенцыі, дружба нацый і народнасцей СССР. Склалася сацыяльна-палітычнае і ідэйнае адзінства савецкага грамадства, вядучай сілай якога выступае рабочы клас. Выканаўшы задачы дыктатуры пралетарыяту, Савецкая дзяржава стала агульнанароднай. Узрасла кіруючая роля Камуністычнай партыі — авангарда ўсяго народа.

У СССР пабудавана развітое сацыялістычнае грамадства. На гэтым этапе, калі сацыялізм развіваецца на сваёй уласнай аснове, усё паўней раскрываюцца стваральныя сілы новага ладу, перавагі сацыялістычнага ўкладу жыцця, працоўныя ўсё шырэй карыстаюцца плёнам вялікіх рэвалюцыйных заваёў.

Гэта — грамадства, у якім створаны магутныя прадукцыйныя сілы, перадавая навука і культура, у якім пастаянна расце дабрабыт народа, складваюцца ўсё больш спрыяльныя ўмовы для ўсебаковага развіцця асоб.

Гэта — грамадства сталых сацыялістычных грамадскіх адносін, у якім на аснове збліжэння ўсіх класаў і сацыяльных слаёў, юрыдычнай і фактычнай роўнасці ўсіх нацый і народнасцей, іх брацкага супрацоўніцтва склалася новая гістарычная супольнасць людзей — савецкі народ.

Гэта — грамадства высокай арганізаванасці, ідэйнасці і свядомасці працоўных — патрыётаў і інтэрнацыяналістаў.

Гэта — грамадства, законам жыцця якога з'яўляюцца клопаты ўсіх аб шчасці кожнага і клопаты кожнага аб шчасці ўсіх.

Гэта — грамадства сапраўднай дэмакратыі, палітычная сістэма якога забяспечвае эфектыўнае кіраванне ўсімі грамадскімі справамі, усё больш актыўны ўдзел працоўных у дзяржаўным жыцці, спалучэнне рэальных правоў і свабод грамадзян з іх абавязкамі і адказнасцю перад грамадствам.

Развітое сацыялістычнае грамадства — заканамерны этап на шляху да камунізму.

Вышэйшая мэта Савецкай дзяржавы — пабудова бяскласавага камуністычнага грамадства, у якім атрымае развіццё грамадскае камуністычнае самакіраванне. Галоўныя задачы сацыялістычнай агульнанароднай дзяржавы: стварэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму, удасканаленне сацыялістычных грамадскіх адносін і іх пераўтварэнне ў камуністычныя, выхаванне чалавека камуністычнага грамадства, павышэнне матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця працоўных, забеспячэнне бяспекі краіны, садзейнічанне ўмацаванню міру і развіццю міжнароднага супрацоўніцтва.

Савецкі народ,

кіруючыся ідэямі навуковага камунізму і захоўваючы вернасць сваім рэвалюцыйным традыцыям,

асіраючыся на вялікія сацыяльна-эканамічныя і палітычныя заваёвы сацыялізму,

імкнучыся да далейшага развіцця сацыялістычнай дэмакратыі,

улічваючы міжнароднае становішча СССР як са-
стаўной часткі сусветнай сістэмы сацыялізму і ўсведам-
ляючы сваю інтэрнацыянальную адказнасць,

захоўваючы пераемнасць ідэй і прынцыпаў першай
Савецкай Канстытуцыі 1918 года, Канстытуцыі СССР
1924 года і Канстытуцыі СССР 1936 года,

замацоўвае асновы грамадскага ладу і палітыкі
СССР, устанаўлівае правы, свабоды і абавязкі грама-
дзян, прынцыпы арганізацыі і мэты сацыялістычнай
агульнанароднай дзяржавы і абвешчае іх у гэтай Кан-
стытуцыі.

I. АСНОВЫ ГРАМАДСКАГА ЛАДУ І ПАЛІТЫКІ СССР

РАЗДЗЕЛ 1

ПАЛІТЫЧНАЯ СІСТЭМА

Артыкул 1. Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік ёсць сацыялістычная агульнанародная дзяржава, якая выражае волю і інтарэсы рабочых, сялян і інтэлігенцыі, працоўных усіх нацый і народнасцей краіны.

Артыкул 2. Уся ўлада ў СССР належыць народу.

Народ ажыццяўляе дзяржаўную ўладу праз Саветы народных дэпутатаў, якія складаюць палітычную аснову СССР.

Усе іншыя дзяржаўныя органы з'яўляюцца падкантрольнымі і падсправаздачнымі Саветам народных дэпутатаў.

Артыкул 3. Арганізацыя і дзейнасць Савецкай дзяржавы будуюцца ў адпаведнасці з прынцыпам дэмакратычнага цэнтралізму: выбарнасцю ўсіх органаў дзяржаўнай улады знізу даверху, падсправаздачнасцю іх народу, абавязковасцю рашэнняў вышэйшастаячых органаў для ніжэйшастаячых. Дэмакратычны цэнтралізм спалучае адзінае кіраўніцтва з ініцыятывай і творчай актыўнасцю на месцах, з адказнасцю кожнага дзяржаўнага органа і службовай асобы за даручаную справу.

Артыкул 4. Савецкая дзяржава, усе яе органы дзейнічаюць на аснове сацыялістычнай законнасці, забяспечваючы

печваюць ахову правапарадку, інтарэсаў грамадства, правоў і свабод грамадзян.

Дзяржаўныя і грамадскія арганізацыі, службовыя асобы абавязаны захоўваць Канстытуцыю СССР і савецкія законы.

Артыкул 5. Найбольш важныя пытанні дзяржаўнага жыцця выносяцца на ўсенароднае абмеркаванне, а таксама ставяцца на ўсенароднае галасаванне (рэферэндум).

Артыкул 6. Кіруючай і накіроўваючай сілай савецкага грамадства, ядром яго палітычнай сістэмы, дзяржаўных і грамадскіх арганізацый з'яўляецца Камуністычная партыя Савецкага Саюза. КПСС існуе для народа і служыць народу.

Узброеная марксісцка-ленінскім вучэннем, Камуністычная партыя вызначае генеральную перспектыву развіцця грамадства, лінію ўнутранай і знешняй палітыкі СССР, кіруе вялікай стваральнай дзейнасцю савецкага народа, надае планамерны, навукова абгрунтаваны характар яго барацьбе за перамогу камунізму.

Усе партыйныя арганізацыі дзейнічаюць у рамках Канстытуцыі СССР.

Артыкул 7. Прафесіянальныя саюзы, Усесаюзны Ленінскі Камуністычны Саюз Моладзі, кааператыўныя і іншыя грамадскія арганізацыі ў адпаведнасці са сваімі статутнымі задачамі ўдзельнічаюць у кіраванні дзяржаўнымі і грамадскімі справамі, у вырашэнні палітычных, гаспадарчых і сацыяльна-культурных пытанняў.

Артыкул 8. Працоўныя калектывы ўдзельнічаюць у абмеркаванні і вырашэнні дзяржаўных і грамадскіх спраў, у планаванні вытворчасці і сацыяльнага развіцця, у падрыхтоўцы і расстаноўцы кадраў, у абмеркаванні і вырашэнні пытанняў кіравання прадпрыемствамі і ўстановамі, паляпшэння ўмоў працы і быту, выкарыстання сродкаў, прызначаных для развіцця вытворча-

сці, а таксама на сацыяльна-культурныя мерапрыемствы і матэрыяльнае заахвочванне.

Працоўныя калектывы развіваюць сацыялістычнае спаборніцтва, садзейнічаюць распаўсюджванню перадавых метадаў работы, умацаванню працоўнай дысцыпліны, выхоўваюць сваіх членаў у духу камуністычнай маралі, клапацяцца аб павышэнні іх палітычнай свядомасці, культуры і прафесіянальнай кваліфікацыі.

Артыкул 9. Асноўным напрамкам развіцця палітычнай сістэмы савецкага грамадства з'яўляецца далейшае разгортванне сацыялістычнай дэмакратыі: усё больш шырокі ўдзел грамадзян у кіраванні справамі дзяржавы і грамадства, удасканаленне дзяржаўнага апарату, павышэнне актыўнасці грамадскіх арганізацый, узмацненне народнага кантролю, умацаванне прававой асновы дзяржаўнага і грамадскага жыцця, расшырэнне публічнасці, пастаянны ўлік грамадскай думкі.

РАЗДЗЕЛ 2

ЭКАНАМІЧНАЯ СІСТЭМА

Артыкул 10. Аснову эканамічнай сістэмы СССР складае сацыялістычная ўласнасць на сродкі вытворчасці ў форме дзяржаўнай (агульнанароднай) і калгасна-кааператыўнай уласнасці.

Сацыялістычнай уласнасцю з'яўляецца таксама маёмасць прафсаюзных і іншых грамадскіх арганізацый, неабходная ім для ажыццяўлення статутных задач.

Дзяржава ахоўвае сацыялістычную ўласнасць і стварае ўмовы для яе прымнажэння.

Ніхто не мае права выкарыстоўваць сацыялістычную ўласнасць з мэтай асабістай нажывы і ў іншых карыслівых мэтах.

Артыкул 11. Дзяржаўная ўласнасць — агульны здабытак усяго савецкага народа, асноўная форма сацыялістычнай уласнасці.

У выключнай уласнасці дзяржавы знаходзяцца: зямля, яе нетры, воды, лясы. Дзяржаве належаць асноўныя сродкі вытворчасці ў прамысловасці, будаўніцтве і сельскай гаспадарцы, сродкі транспарту і сувязі, банкі, маёмасць арганізаваных дзяржавай гандлёвых, камунальных і іншых прадпрыемстваў, асноўны гарадскі жыллёвы фонд, а таксама іншая маёмасць, необходимая для ажыццяўлення задач дзяржавы.

Артыкул 12. Уласнасцю калгасаў і іншых кааператывных арганізацый, іх аб'яднанняў з'яўляюцца сродкі вытворчасці і іншая маёмасць, необходимая ім для ажыццяўлення статутных задач.

Зямля, якую займаюць калгасы, замацоўваецца за імі ў бясплатнае і бестэрміновае карыстанне.

Дзяржава садзейнічае развіццю калгасна-кааператывнай уласнасці і яе збліжэнню з дзяржаўнай.

Калгасы, як і іншыя землекарыстальнікі, абавязаны эфектыўна выкарыстоўваць зямлю, беражна адносіцца да яе, павышаць яе ўрадлівасць.

Артыкул 13. Аснову асабістай уласнасці грамадзян СССР складаюць працоўныя даходы. У асабістай уласнасці могуць знаходзіцца прадметы ўжытку, асабістага спажывання, выгод і падсобнай хатняй гаспадаркі, жылы дом і працоўныя зберажэнні. Асабістая ўласнасць грамадзян і права яе наследавання ахоўваюцца дзяржавай.

У карыстанні грамадзян могуць знаходзіцца ўчасткі зямлі, якія адводзяцца ва ўстаноўленым Законам парадку для выдзялення падсобнай гаспадаркі (уклучаючы ўтрыманне жывёлы і птушкі), садоўніцтва і агародніцтва, а таксама для індывідуальнага жыллёвага будаўніц-

тва. Грамадзяне абавязаны рацыянальна выкарыстоўваць адведзеныя ім зямельныя ўчасткі. Дзяржава і калгасы аказваюць садзейнічанне грамадзянам у выдзеленні падсобнай гаспадаркі.

Маёмасць, якая знаходзіцца ў асабістай уласнасці або ў карыстанні грамадзян, не павінна служыць для атрымання непрацоўных даходаў, выкарыстоўвацца на шкоду інтарэсам грамадства.

Артыкул 14. Крыніцай росту грамадскага багацця, дабрабыту народа і кожнага савецкага чалавека з'яўляецца свабодная ад эксплуатацыі праца савецкіх людзей.

У адпаведнасці з прынцыпам сацыялізму «Ад кожнага — па здольнасцях, кожнаму — па працы» дзяржава ажыццяўляе кантроль за мерай працы і спажывання. Яна вызначае размер падатку на даходы, якія падлягаюць падаткаабкладанню.

Грамадска карысная праца і яе вынікі вызначаюць становішча чалавека ў грамадстве. Дзяржава, спалучаючы матэрыяльныя і маральныя стымулы, заахвочваючы наватарства, творчыя адносіны да работы, садзейнічае ператварэнню працы ў першую жыццёвую патрэбнасць кожнага савецкага чалавека.

Артыкул 15. Вышэйшая мэта грамадскай вытворчасці пры сацыялізме — найбольш поўнае задавальненне растурых матэрыяльных і духоўных патрэбнасцей людзей.

Апіраючыся на творчую актыўнасць працоўных, сацыялістычнае саборніцтва, дасягненні навукова-тэхнічнага прагрэсу, удасканалючы формы і метады кіравання эканомікай, дзяржава забяспечвае рост прадукцыйнасці працы, павышэнне эфектыўнасці вытворчасці і якасці работы, дынамічнае, планамернае і прапарцыянальнае развіццё народнай гаспадаркі.

Артыкул 16. Эканоміка СССР складае адзіны народнагаспадарчы комплекс, які ахоплівае ўсе звенні грамадскай вытворчасці, размеркавання і абмену на тэрыторыі краіны.

Кіраўніцтва эканомікай ажыццяўляецца на аснове дзяржаўных планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця, з улікам галіновага і тэрытарыяльнага прынцыпаў, пры спалучэнні цэнтралізаванага кіравання з гаспадарчай самастойнасцю і ініцыятывай прадпрыемстваў, аб'яднанняў і іншых арганізацый. Пры гэтым актыўна выкарыстоўваюцца гаспадарчы разлік, прыбытак, сабекошт, іншыя эканамічныя рычагі і стымулы.

Артыкул 17. У СССР у адпаведнасці з Законам дапускаюцца індывідуальная працоўная дзейнасць у сферы саматужна-рамесных промыслаў, сельскай гаспадаркі, бытавога абслугоўвання насельніцтва, а таксама іншыя віды дзейнасці, заснаваныя выключна на асабістай працы грамадзян і членаў іх сем'яў. Дзяржава рэгулюе індывідуальную працоўную дзейнасць, забяспечваючы яе выкарыстанне ў інтарэсах грамадства.

Артыкул 18. У інтарэсах цяперашняга і будучых пакаленняў у СССР прымаюцца неабходныя меры для аховы і навукова абгрунтаванага, рацыянальнага выкарыстання зямлі і яе нетраў, водных рэсурсаў, расліннага і жывёльнага свету, для захавання ў чысціні паветра і вады, забеспячэння ўзнаўлення прыродных багаццяў і палепшэння асяроддзя, якое акружае чалавека

РАЗДЗЕЛ 3

САЦЫЯЛЬНАЕ РАЗВІЦЦЁ І КУЛЬТУРА

Артыкул 19. Сацыяльную аснову СССР складае перапарушны саюз рабочых, сялян і інтэлігенцыі.

Дзяржава садзейнічае ўзмацненню сацыяльнай аднароднасці грамадства — спіранню класавых адрозненняў, істотных адрозненняў паміж горадам і вёскай, разумовай і фізічнай працай, усебаковаму развіццю і збліжэнню ўсіх нацый і народнасцей СССР.

Артыкул 20. У адпаведнасці з камуністычным ідэалам «Свабоднае развіццё кожнага ёсць умова свабоднага развіцця ўсіх» дзяржава ставіць сваёй мэтай расшырэнне рэальных магчымасцей для прымянення грамадзянамі сваіх творчых сіл, здольнасцей і талентаў, для ўсебаковага развіцця асобы.

Артыкул 21. Дзяржава клапаціцца аб паляпшэнні ўмоў і ахове працы, яе навуковай арганізацыі, аб скарачэнні, а ў далейшым і поўным выцясненні цяжкай фізічнай працы на аснове комплекснай механізацыі і аўтаматызацыі вытворчых працэсаў ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі.

Артыкул 22. У СССР паслядоўна ажыццяўляецца праграма ператварэння сельскагаспадарчай працы ў разнавіднасць індустрыяльнай; расшырэння ў сельскай мясцовасці сеткі ўстаноў народнай асветы, культуры, аховы здароўя, гандлю і грамадскага харчавання, бытавога абслугоўвання і камунальнай гаспадаркі; пераўтварэння сёл і вёсак у добраўпарадкаваныя пасёлкі.

Артыкул 23. На аснове росту прадукцыйнасці працы дзяржава няўхільна ажыццяўляе курс на павышэнне ўзроўню аплаты працы, рэальных даходаў працоўных.

У мэтах больш поўнага задавальнення патрэбнасцей савецкіх людзей ствараюцца грамадскія фонды спажывання. Дзяржава пры шырокім удзеле грамадскіх арганізацый і працоўных калектываў забяспечвае рост і справядлівае размеркаванне гэтых фондаў.

Артыкул 24. У СССР дзейнічаюць і развіваюцца дзяржаўныя сістэмы аховы здароўя, сацыяльнага забеспячэння, гандлю і грамадскага харчавання, бытавога абслугоўвання і камунальнай гаспадаркі.

Дзяржава заахвочвае дзейнасць кааператывных і іншых грамадскіх арганізацый ва ўсіх сферах абслугоўвання насельніцтва. Яна садзейнічае развіццю масавай фізічнай культуры і спорту.

Артыкул 25. У СССР існуе і ўдасканальваецца адзіная сістэма народнай асветы, якая забяспечвае агульнаадукацыйную і прафесіянальную падрыхтоўку грамадзян, служыць камуністычнаму выхаванню, духоўнаму і фізічнаму развіццю моладзі, падрыхтоўцы яе да працы і грамадскай дзейнасці.

Артыкул 26. У адпаведнасці з патрэбнасцямі грамадства дзяржава забяспечвае планамернае развіццё навукі і падрыхтоўку навуковых кадраў, арганізоўвае ўкараненне вынікаў навуковых даследаванняў у народную гаспадарку і іншыя сферы жыцця.

Артыкул 27. Дзяржава клапаціцца аб ахове, прымнажэнні і шырокім выкарыстанні духоўных каштоўнасцей для маральнага і эстэтычнага выхавання савецкіх людзей, павышэння іх культурнага ўзроўню.

У СССР усямерна заахвочваецца развіццё прафесіянальнага мастацтва і народнай мастацкай творчасці.

РАЗДЗЕЛ 4

ЗНЕШНЯЯ ПАЛІТЫКА

Артыкул 28. СССР няўхільна праводзіць ленінскую палітыку міру, выступае за ўмацаванне бяспекі народаў і шырокае міжнароднае супрацоўніцтва.

Знешняя палітыка СССР накіравана на забеспячэнне спрыяльных міжнародных умоў для пабудовы камунізм

му ў СССР, абарону дзяржаўных інтарэсаў Саветаў Саюза, умацаванне пазіцый сусветнага сацыялізму, падтрымку барацьбы народаў за нацыянальнае вызваленне і сацыяльны прагрэс, на прадухіленне агрэсіўных войнаў, дасягненне ўсеагульнага і поўнага раззбраення і паслядоўнае ажыццяўленне прынцыпу мірнага суіснавання дзяржаў з розным сацыяльным ладам.

У СССР прапаганда вайны забараняецца.

Артыкул 29. Адносіны СССР з іншымі дзяржавамі будуюцца на аснове захавання прынцыпаў суверэннай роўнасці; узаемнага адмаўлення ад прымянення сілы або пагрозы сілай; непарушнасці граніц; тэрытарыяльнай цэласнасці дзяржаў; мірнага ўрэгулявання спрэчак; неўмяшання ва ўнутраныя справы; павагі правоў чалавека і асноўных свабод; раўнапраўя і права народаў распараджацца сваім лёсам; супрацоўніцтва паміж дзяржавамі; добрасумленнага выканання абавязацельстваў, якія вынікаюць з агульнапрызнаных прынцыпаў і норм міжнароднага права, з заключаных СССР міжнародных дагавораў.

Артыкул 30. СССР як састаўная частка сусветнай сістэмы сацыялізму, сацыялістычнай садружнасці развівае і ўмацоўвае дружбу і супрацоўніцтва, таварыскую ўзаемадапамогу з краінамі сацыялізму на аснове прынцыпу сацыялістычнага інтэрнацыяналізму, актыўна ўдзельнічае ў эканамічнай інтэграцыі і ў міжнародным сацыялістычным падзеле працы.

РАЗДЗЕЛ 5

АБОРОНА САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ АЙЧЫНЫ

Артыкул 31. Абарона сацыялістычнай Айчыны адносіцца да важнейшых функцый дзяржавы і з'яўляецца справай усяго народа.

У мэтах абароны сацыялістычных заваёў, мірнай працы савецкага народа, суверэнітэту і тэрытарыяльнай цэласнасці дзяржавы створаны Узброеныя Сілы СССР і ўстаноўлен усеагульны воінскі абавязак.

Абавязак Узброеных Сіл СССР перад народам — на-
дзейна абараняць сацыялістычную Айчыну, быць у па-
стаяннай баявой гатоўнасці, якая гарантуе неадкладны
адпор любому агрэсару.

Артыкул 32. Дзяржава забяспечвае бяспеку і аба-
роназдольнасць краіны, аснашчае Узброеныя Сілы СССР
усім неабходным.

Абавязкі дзяржаўных органаў, грамадскіх органа-
ў, службовых асоб і грамадзян па забеспячэнню бяс-
пекі краіны і ўмацаванню яе абароназдольнасці вызна-
чаюцца заканадаўствам Саюза ССР.

II. ДЗЯРЖАВА І АСОБА

РАЗДЗЕЛ 6

ГРАМАДЗЯНСТВА СССР. РАЎНАПРАЎЕ ГРАМАДЗЯН

Артыкул 33. У СССР устаноўлена адзінае саюзнае грамадзянства. Кожны грамадзянін саюзнай рэспублікі з'яўляецца грамадзянінам СССР.

Падставы і парадак набыцця і страты савецкага грамадзянства вызначаюцца Законам аб грамадзянстве СССР.

Грамадзяне СССР за граніцай карыстаюцца абаронай і заступніцтвам Савецкай дзяржавы.

Артыкул 34. Грамадзяне СССР з'яўляюцца роўнымі перад Законам незалежна ад паходжання, сацыяльнага і маёмаснага становішча, расавай і нацыянальнай прыналежнасці, полу, адукацыі, мовы, адносін да рэлігіі, роду і характару заняткаў, месца пражывання і іншых акалічнасцей.

Раўнапраўе грамадзян СССР забяспечваецца ва ўсіх галінах эканамічнага, палітычнага, сацыяльнага і культурнага жыцця.

Артыкул 35. Жанчына і мужчына маюць у СССР роўныя правы.

Ажыццяўленне гэтых правоў забяспечваецца прадастаўленнем жанчынам роўных з мужчынамі магчымасцей у атрыманні адукацыі і прафесіянальнай падрыхтоўкі, у працы, узнагароджанні за яе і павышэнні па

рабоце, у грамадска-палітычнай і культурнай дзейнасці, а таксама спецыяльнымі мерамі па ахове працы і здароўя жанчын; стварэннем умоў, якія дазваляюць жанчынам спалучаць працу з мацярынствам; прававой абаронай, матэрыяльнай і маральнай падтрымкай мацярынства і дзяцінства, уключаючы прадастаўленне аплатных водпусकाў і іншых ільгот цяжарным жанчынам і мацярам, паступовае скарачэнне рабочага часу жанчын, якія маюць малалетніх дзяцей.

Артыкул 36. Грамадзяне СССР розных рас і нацыянальнасцей маюць роўныя правы.

Ажыццяўленне гэтых правоў забяспечваецца палітыкай усебаковага развіцця і збліжэння ўсіх нацый і народнасцей СССР, выхаваннем грамадзян у духу савецкага патрыятызму і сацыялістычнага інтэрнацыяналізму, магчымасцю карыстацца роднай мовай і мовамі іншых народаў СССР.

Якое б там ні было прамое ці ўскоснае абмежаванне правоў, устанаўленне прамых ці ўскосных пераваг грамадзян па расавых і нацыянальных адзнаках, таксама як і ўсякая пропаведзь расавай або нацыянальнай выключнасці, варожасці або пагарды — караюцца па Закону.

Артыкул 37. Замежным грамадзянам і асобам без грамадзянства ў СССР гарантуюцца прадугледжаныя Законам правы і свабоды, у тым ліку права на звяртанне ў суд і іншыя дзяржаўныя органы для абароны належачых ім асабістых, маёмасных, сямейных і іншых правоў.

Замежныя грамадзяне і асобы без грамадзянства, якія знаходзяцца на тэрыторыі СССР, абавязаны павяжаць Канстытуцыю СССР і захоўваць савецкія законы.

Артыкул 38. СССР дае права на прытулак іншаземцам, якія праследуюцца за абарону інтарэсаў працоўных

і справы міру, за ўдзел у рэвалюцыйным і нацыянальна-вызваленчым руху, за прагрэсіўную грамадска-палітычную, навуковую або іншую творчую дзейнасць.

РАЗДЗЕЛ 7

АСНОЎНЫЯ ПРАВЫ, СВАБОДЫ І АБАВЯЗКІ ГРАМАДЗЯН СССР

Артыкул 39. Грамадзяне СССР маюць усю паўнату сацыяльна-эканамічных, палітычных і асабістых правоў і свабод, якія абвешчаны і гарантаваны Канстытуцыяй СССР і савецкімі законамі. Сацыялістычны лад забяспечвае расшырэнне правоў і свабод, пастаяннае паляпшэнне ўмоў жыцця грамадзян па меры выканання праграм сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця.

Выкарыстанне грамадзянамі правоў і свабод не павінна рабіць шкоды інтарэсам грамадства і дзяржавы, правам іншых грамадзян.

Артыкул 40. Грамадзяне СССР маюць права на працу,— гэта значыць на атрыманне гарантаванай работы з аплатай працы ў адпаведнасці з яе колькасцю і якасцю і не ніжэй устаноўленага дзяржавай мінімальнага размеру,— уключаючы права на выбар прафесіі, роду заняткаў і работы ў адпаведнасці з прызначэннем, здольнасцямі, прафесіянальнай падрыхтоўкай, адукацыяй і з улікам грамадскіх патрэбнасцей.

Гэта права забяспечваецца сацыялістычнай сістэмай гаспадаркі, няўхільным ростам прадукцыйных сіл, бясплатным прафесіянальным навучаннем, павышэннем працоўнай кваліфікацыі і навучаннем новым спецыяльнасцям, развіццём сістэм прафесіянальнай арыентацыі і працаўладкавання.

Артыкул 41. Грамадзяне СССР маюць права на адпачынак.

Гэта права забяспечваецца ўстанаўленнем для рабочых і служачых працоўнага тыдня, які не перавышае 41 гадзіны, скарачаным рабочым днём для раду прафесій і вытворчасцей, скарачанай працягласцю работы ўначы час; прадастаўленнем штогадовых аплатных водпусकाў, дзён шотыднёвага адпачынку, а таксама расшырэннем сеткі культурна-асветных і аздараўленчых устаноў, развіццём масавага спорту, фізічнай культуры і турызму; стварэннем спрыяльных магчымасцей для адпачынку па месцы пражывання і іншых умоў радзьянальнага выкарыстання вольнага часу.

Працягласць рабочага часу і адпачынку калгаснікаў рэгулюецца калгасамі.

Артыкул 42. Грамадзяне СССР маюць права на ахову здароўя.

Гэта права забяспечваецца бясплатнай кваліфікаванай медыцынскай дапамогай, якая аказваецца дзяржаўнымі ўстановамі аховы здароўя; расшырэннем сеткі устаноў для лячэння і ўмацавання здароўя грамадзян; развіццём і ўдасканаленнем тэхнікі бяспекі і вытворчай санітарыі; правядзеннем шырокіх прафілактычных мерапрыемстваў; мерамі па аздараўленню навакольнага асяроддзя; асаблівым клопатам аб здароўі падрастаючага пакалення, уключаючы забарону дзіцячай працы, не звязанай з навучаннем і працоўным выхаваннем; разгортваннем навуковых даследаванняў, накіраваных на папярэджанне і зніжэнне захворванняў, на забеспячэнне шматгадовага актыўнага жыцця грамадзян.

Артыкул 43. Грамадзяне СССР маюць права на матэрыяльнае забеспячэнне ў старасці, у выпадку хваробы, поўнай або частковай страты працаздольнасці, а таксама страты карміцеля.

Гэта права гарантуецца сацыяльным страхаваннем рабочых, служачых і калгаснікаў, дапамогамі па часовай непрацаздольнасці; выплатай за кошт дзяржавы і калгасаў пенсій па ўзросту, інваліднасці і з выпадку страты карміцеля; працаўладкаваннем грамадзян, якія часткова страцілі працаздольнасць; клопатам аб састарэлых грамадзянах і аб інвалідах; іншымі формамі сацыяльнага забеспячэння.

Артыкул 44. Грамадзяне СССР маюць права на жыллё.

Гэта права забяспечваецца развіццём і аховай дзяржаўнага і грамадскага жыллёвага фонду, садзейнічаннем кааператыву і індывідуальнаму жыллёваму будаўніцтву, справядлівым размеркаваннем пад грамадскім кантролем жылой плошчы, якая прадастаўляецца па меры ажыццяўлення праграмы будаўніцтва добраўпарадкаванага жылля, а таксама невысокай платай за кватэру і камунальныя паслугі. Грамадзяне СССР павінны беражна адносіцца да прадастаўленага ім жылля.

Артыкул 45. Грамадзяне СССР маюць права на адукацыю.

Гэта права забяспечваецца бясплатнасцю ўсіх відаў адукацыі, ажыццяўленнем усеагульнай абавязковай сярэдняй адукацыі моладзі, шырокім развіццём прафесійна-тэхнічнай, сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыі на аснове сувязі навучання з жыццём, з вытворчасцю; развіццём завочнай і вячэрняй адукацыі; прадастаўленнем дзяржаўных стыпендый і льгот навучэнцам і студэнтам; бясплатнай выдачай школьных падручнікаў; магчымасцю навучання ў школе на роднай мове; стварэннем умоў для самаадукацыі.

Артыкул 46. Грамадзяне СССР маюць права на карыстанне дасягненнямі культуры.

Гэта права забяспечваецца агульнадаступнасцю каштоўнасцей айчынай і сусветнай культуры, якія знаходзяцца ў дзяржаўных і грамадскіх фондах; развіццём і раўнамерным размяшчэннем культурна-асветных устаноў на тэрыторыі краіны; развіццём тэлебачання і радыё, кнігавыдавецкай справы і перыядычнага друку, сеткі бясплатных бібліятэк; расшырэннем культурнага абмену з замежнымі дзяржавамі.

Артыкул 47. Грамадзянам СССР у адпаведнасці з мэтай камуністычнага будаўніцтва гарантуецца свабода навуковай, тэхнічнай і мастацкай творчасці. Яна забяспечваецца шырокім разгортваннем навуковых даследаванняў, вынаходніцкай і рацыяналізатарскай дзейнасці, развіццём літаратуры і мастацтва. Дзяржава стварае неабходныя для гэтага матэрыяльныя ўмовы, аказвае падтрымку добраахвотным таварыствам і творчым саюзам, арганізоўвае ўкараненне вынаходстваў і рацыяналізатарскіх прапаноў у народную гаспадарку і іншыя сферы жыцця.

Правы аўтараў, вынаходнікаў і рацыяналізатараў ахоўваюцца дзяржавай.

Артыкул 48. Грамадзяне СССР маюць права ўдзельнічаць у кіраванні дзяржаўнымі і грамадскімі справамі, у абмеркаванні і прыняцці законаў і рашэнняў агульнадзяржаўнага і мясцовага значэння.

Гэта права забяспечваецца магчымасцю выбіраць і быць выбранымі ў Саветы народных дэпутатаў і іншыя выбарныя дзяржаўныя органы, прымаць удзел ва ўсенародных абмеркаваннях і галасаваннях, у народным кантролі, у рабоце дзяржаўных органаў, грамадскіх арганізацый і органаў грамадскай самадзейнасці, у сходах працоўных калектываў і па месцы пражывання.

Артыкул 49. Кожны грамадзянін СССР мае права ўносіць у дзяржаўныя органы і грамадскія арганізацыі

прапановы аб паляпшэнні іх дзейнасці, крытыкаваць недахопы ў рабоце.

Службовыя асобы абавязаны ва ўстаноўленыя тэрміны разглядаць прапановы і заявы грамадзян, даваць на іх адказы і прымаць неабходныя меры.

Праследаванне за крытыку забараняецца. Асобы, якія праследуюць за крытыку, прыцягваюцца да адказнасці.

Артыкул 50. У адпаведнасці з інтарэсамі народа і ў мэтах умацавання і развіцця сацыялістычнага ладу грамадзянам СССР гарантуюцца свабоды: слова, друку, сходаў, мітынгаў, вулічных шэсцяў і дэманстрацый.

Ажыццяўленне гэтых палітычных свабод забяспечваецца прадастаўленнем працоўным і іх арганізацыям грамадскіх будынкаў, вуліц і плошчаў, шырокім распаўсюджаннем інфармацыі, магчымасцю выкарыстання друку, тэлебачання і радыё.

Артыкул 51. У адпаведнасці з мэтамі камуністычнага будаўніцтва грамадзяне СССР маюць права аб'ядноўвацца ў грамадскія арганізацыі, якія садзейнічаюць развіццю палітычнай актыўнасці і самадзейнасці, задавальненню іх разнастайных інтарэсаў.

Грамадскім арганізацыям гарантуюцца ўмовы для паспяховага выканання імі сваіх статутных задач.

Артыкул 52. Грамадзянам СССР гарантуецца свабода веравызнання, гэта значыць права вызнаваць любую рэлігію або не вызнаваць ніякай, адпраўляць рэлігійныя культы або весці атэістычную прапаганду. Выкліканне варожасці і нянавісці ў сувязі з рэлігійнымі вераваннямі забараняецца.

Царква ў СССР аддзелена ад дзяржавы і школа — ад царквы.

Артыкул 53. Сям'я знаходзіцца пад аховай дзяржавы.

Шлюб ґрунтуецца на добраахвотнай згодзе жанчыны і мужчыны; муж і жонка поўнаасцю раўнапраўныя ў сямейных адносінах.

Дзяржава клапаціцца аб сям'і шляхам стварэння і развіцця шырокай сеткі дзіцячых устаноў, арганізацыі і ўдасканалення службы быту і грамадскага харчавання, выплаты дапамог з выпадку нараджэння дзіцяці, прадастаўлення дапамог і льгот мнагадзетным сем'ям, а таксама іншых відаў дапамог і помачы сям'і.

Артыкул 54. Грамадзянам СССР гарантуецца недатыкальнасць асобы. Ніхто не можа быць падвергнуты арышту іначай як на падставе судовага рашэння або з санкцыі пракурора.

Артыкул 55. Грамадзянам СССР гарантуецца недатыкальнасць жылля. Ніхто не мае права без законнай падставы ўвайсці ў жыллё супраць волі асоб, якія ў ім пражываюць.

Артыкул 56. Асабістае жыццё грамадзян, тайна перапіскі, тэлефонных перагавораў і тэлеграфных паведамленняў ахоўваюцца Законам.

Артыкул 57. Павага асобы, ахова правоў і свабод грамадзян — абавязак усіх дзяржаўных органаў, грамадскіх арганізацый і службовых асоб.

Грамадзяне СССР маюць права на судовую абарону ад замаху на гонар і годнасць, жыццё і здароўе, на асабістую свабоду і маёмасць.

Артыкул 58. Грамадзяне СССР маюць права абскардзіць дзеянні службовых асоб, дзяржаўных і грамадскіх органаў. Скаргі павінны быць разгледжаны ў парадку і ў тэрміны, устаноўленыя Законам.

Дзеянні службовых асоб, якія ўчынены з парушэннем Закона, з перавышэннем паўнамоцтваў і якія ўшчамляюць правы грамадзян, могуць быць ва ўстаноўленым Законам парадку абскарджаны ў суд.

Грамадзяне СССР маюць права на пакрыццё ўрону, прычыненага незаконнымі дзеяннямі дзяржаўных і грамадскіх арганізацый, а таксама службовых асоб пры выкананні імі службовых абавязкаў.

Артыкул 59. Ажыццяўленне правоў і свабод з'яўляецца неаддзельным ад выканання грамадзяніпам сваіх абавязкаў.

Грамадзянін СССР абавязан захоўваць Канстытуцыю СССР і савецкія законы, павяжаць правілы сацыялістычнага супольнага жыцця, з годнасцю несці высокае званне грамадзяніна СССР.

Артыкул 60. Абавязак і справа гонару кожнага здольнага да працы грамадзяніна СССР — добрасумленная праца ў выбранай ім галіне грамадска карыснай дзейнасці, захоўванне працоўнай дысцыпліны. Ухіленне ад грамадска карыснай працы з'яўляецца несумяшчальным з прынцыпамі сацыялістычнага грамадства.

Артыкул 61. Грамадзянін СССР абавязан берагчы і ўмацоўваць сацыялістычную ўласнасць. Абавязак грамадзяніна СССР — змагацца з крадзяжамі і марнатраўствам дзяржаўнай і грамадскай маёмасці, беражна адносіцца да народнага добра.

Асобы, якія робяць замах на сацыялістычную ўласнасць, караюцца па Закону.

Артыкул 62. Грамадзянін СССР абавязан ахоўваць інтарэсы Савецкай дзяржавы, садзейнічаць умацаванню яе магутнасці і аўтарытэту.

Абарона сацыялістычнай Айчыны ёсць свяшчэнны абавязак кожнага грамадзяніна СССР.

Здрада Радзіме — найцяжэйшае злачынства перад народам.

Артыкул 63. Воінская служба ў радах Узброеных Сіл СССР — ганаровы абавязак савецкіх грамадзян.

Артыкул 64. Абавязак кожнага грамадзяніна СССР — паважаць нацыянальную годнасць іншых грамадзян, умацоўваць дружбу нацый і народнасцей Савецкай шматнацыянальнай дзяржавы.

Артыкул 65. Грамадзянін СССР абавязан паважаць правы і законныя інтарэсы іншых асоб, быць непрымірым да антыграмадскіх учынкаў, усямерна садзейнічаць ахове грамадскага парадку.

Артыкул 66. Грамадзяне СССР абавязаны клапаціцца аб выхаванні дзяцей, рыхтаваць іх да грамадска карыснай працы, выходзяць дастойнымі членамі сацыялістычнага грамадства. Дзеці абавязаны клапаціцца аб бацьках і аказваць ім дапамогу.

Артыкул 67. Грамадзяне СССР абавязаны берагчы прыроду, ахоўваць яе багацці.

Артыкул 68. Клопат аб захаванні гістарычных помнікаў і іншых культурных каштоўнасцей — доўг і абавязак грамадзян СССР.

Артыкул 69. Інтэрнацыянальны абавязак грамадзяніна СССР — садзейнічаць развіццю дружбы і супрацоўніцтва з народамі іншых краін, падтрыманню і ўмацаванню ўсеагульнага міру.

III. НАЦЫЯНАЛЬНА-ДЗЯРЖАЎНАЯ БУДОВА СССР

РАЗДЗЕЛ 8

СССР — САЮЗНАЯ ДЗЯРЖАВА

Артыкул 70. Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік — адзіная саюзная шматнацыянальная дзяржава, утвораная на аснове прынцыпу сацыялістычнага федэралізму, у выніку свабоднага самавызначэння нацый і добраахвотнага аб'яднання раўнапраўных савецкіх сацыялістычных рэспублік.

СССР увасабляе дзяржаўнае адзінства савецкага народа, згуртоўвае ўсе нацыі і народнасці ў мэтах сумеснага будаўніцтва камунізму.

Артыкул 71. У Саюзе Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік аб'ядноўваюцца:

Расійская Савецкая Федэратыўная Сацыялістычная Рэспубліка,

Украінская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка,
Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка,
Узбекская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка,
Казахская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка,
Грузінская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка,
Азербайджанская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка,

Літоўская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка,
Малдаўская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка,
Латвійская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка,

Кіргізская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка,
Таджыкская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка,
Армянская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка,
Туркменская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка,
Эстонская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка.

Артыкул 72. За кожнай саюзнай рэспублікай захоўваецца права свабоднага выхаду з СССР.

Артыкул 73. Веданню Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік у асобе яго вышэйшых органаў дзяржаўнай улады і кіравання падлягаюць:

1) прыняцце ў састаў СССР новых рэспублік; зацвярджэнне ўтварэння новых аўтаномных рэспублік і аўтаномных абласцей у саставе саюзных рэспублік;

2) вызначэнне дзяржаўнай граніцы СССР і зацвярджэнне змяненняў граніц паміж саюзнымі рэспублікамі;

3) устанаўленне агульных асноў арганізацыі і дзейнасці рэспубліканскіх і мясцовых органаў дзяржаўнай улады і кіравання;

4) забеспячэнне адзінства заканадаўчага рэгулявання на ўсёй тэрыторыі СССР, устанаўленне асноў заканадаўства Саюза ССР і саюзных рэспублік;

5) правядзенне адзінай сацыяльна-эканамічнай палітыкі, кіраўніцтва эканомікай краіны; вызначэнне асноўных напрамкаў навукова-тэхнічнага прагрэсу і агульных мерапрыемстваў па рацыянальнаму выкарыстанню і ахове прыродных рэсурсаў; распрацоўка і зацвярджэнне дзяржаўных планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР, зацвярджэнне справаздач аб іх выкананні;

6) распрацоўка і зацвярджэнне адзінага дзяржаўнага бюджэту СССР, зацвярджэнне справаздачы аб яго выкананні; кіраўніцтва адзінай грашовай і крэдытнай сістэмай; устанаўленне падаткаў і даходаў, якія пасту-

паюць на ўтварэнне дзяржаўнага бюджэту СССР; вызначэнне палітыкі ў галіне цэн і аплаты працы;

7) кіраўніцтва галінамі народнай гаспадаркі, аб'яднаннямі і прадпрыемствамі саюзнага падпарадкавання; агульнае кіраўніцтва галінамі саюзна-рэспубліканскага падпарадкавання;

8) пытанні міру і вайны, абарона суверэнітэту, ахова дзяржаўных граніц і тэрыторыі СССР, арганізацыя абароны, кіраўніцтва Узброенымі Сіламі СССР;

9) забеспячэнне дзяржаўнай бяспекі;

10) прадстаўніцтва СССР у міжнародных адносінах; сувязі СССР з замежнымі дзяржавамі і міжнароднымі арганізацыямі; устанаўленне агульнага парадку і каардынацыя адносін саюзных рэспублік з замежнымі дзяржавамі і міжнароднымі арганізацыямі; знешні гандаль і іншыя віды знешнеэканамічнай дзейнасці на аснове дзяржаўнай манаполіі;

11) кантроль за захаваннем Канстытуцыі СССР і забеспячэнне адпаведнасці канстытуцый саюзных рэспублік Канстытуцыі СССР;

12) вырашэнне іншых пытанняў агульнасаюзнага значэння.

Артыкул 74. Законы СССР маюць аднолькавую сілу на тэрыторыі ўсіх саюзных рэспублік. У выпадку разыходжання Закона саюзнай рэспублікі з агульнасаюзным Законам дзейнічае Закон СССР.

Артыкул 75. Тэрыторыя Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік з'яўляецца адзінай і ўключае тэрыторыі саюзных рэспублік.

Суверэнітэт СССР пашыраецца на ўсю яго тэрыторыю.

РАЗДЕЛ 9

САЮЗНАЯ САВЕЦКАЯ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЯ РЭСПУБЛІКА

Артыкул 76. Саюзная рэспубліка — суверэнная савецкая сацыялістычная дзяржава, якая аб'ядналася з іншымі савецкімі рэспублікамі ў Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Па-за межамі, указанымі ў артыкуле 73 Канстытуцыі СССР, саюзная рэспубліка самастойна ажыццяўляе дзяржаўную ўладу на сваёй тэрыторыі.

Саюзная рэспубліка мае сваю Канстытуцыю, якая адпавядае Канстытуцыі СССР і ўлічвае асаблівасці рэспублікі.

Артыкул 77. Саюзная рэспубліка ўдзельнічае ў вырашэнні пытанняў, аднесеных да ведання Саюза ССР, у Вярхоўным Савеце СССР, Прэзідуме Вярхоўнага Савета СССР, Урадзе СССР і іншых органах Саюза ССР.

Саюзная рэспубліка забяспечвае комплекснае эканамічнае і сацыяльнае развіццё на сваёй тэрыторыі, садзейнічае ажыццяўленню на гэтай тэрыторыі паўнамоцтваў Саюза ССР, праводзіць у жыццё рашэнні вышэйшых органаў дзяржаўнай улады і кіравання СССР.

Па пытаннях, якія адносяцца да яе ведання, саюзная рэспубліка каардынуе і кантралюе дзейнасць прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый саюзнага падпарадкавання.

Артыкул 78. Тэрыторыя саюзнай рэспублікі не можа быць зменена без яе згоды. Граніцы паміж саюзнымі рэспублікамі могуць зменьвацца па ўзаемнаму пагадненню адпаведных рэспублік, якое падлягае зацвярджэнню Саюзам ССР.

Артыкул 79. Саюзная рэспубліка вызначае свой краявы, абласны, акруговы, раённы падзел і вырашае іншыя пытанні адміністрацыйна-тэрытарыяльнай будовы.

Артыкул 80. Саюзная рэспубліка мае права ўступаць у адносіны з замежнымі дзяржавамі, заключаць з імі дагаворы і абменьвацца дыпламатычнымі і консульскімі прадстаўнікамі, удзельнічаць у дзейнасці міжнародных арганізацый.

Артыкул 81. Суверэнныя правы саюзных рэспублік ахоўваюцца Саюзам ССР.

РАЗДЗЕЛ 10

АЎТАНОМНАЯ САВЕЦКАЯ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЯ РЭСПУБЛІКА

Артыкул 82. Аўтаномная рэспубліка знаходзіцца ў саставе саюзнай рэспублікі.

Аўтаномная рэспубліка па-за межамі правоў Саюза ССР і саюзнай рэспублікі самастойна вырашае пытанні, якія адносяцца да яе ведання.

Аўтаномная рэспубліка мае сваю Канстытуцыю, якая адпавядае Канстытуцыі СССР і Канстытуцыі саюзнай рэспублікі і ўлічвае асаблівасці аўтаномнай рэспублікі.

Артыкул 83. Аўтаномная рэспубліка ўдзельнічае ў вырашэнні пытанняў, аднесеных да ведання Саюза ССР і саюзнай рэспублікі, праз вышэйшыя органы дзяржаўнай улады і кіравання адпаведна Саюза ССР і саюзнай рэспублікі.

Аўтаномная рэспубліка забяспечвае комплекснае эканамічнае і сацыяльнае развіццё па сваёй тэрыторыі, садзейнічае ажыццяўленню на гэтай тэрыторыі паўнамоцтваў Саюза ССР і саюзнай рэспублікі, праводзіць у жыццё ранейшыя вышэйшых органаў дзяржаўнай улады і кіравання СССР і саюзнай рэспублікі.

Па пытаннях, якія адносяцца да яе ведання, аўтаномная рэспубліка каардынуе і кантралюе дзейнасць прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый саюзнага і рэспубліканскага (саюзнай рэспублікі) падпарадкавання.

Артыкул 84. Тэрыторыя аўтаномнай рэспублікі не можа быць зменена без яе згоды.

Артыкул 85. У Расійскай Савецкай Федэратыўнай Сацыялістычнай Рэспубліцы знаходзяцца аўтаномныя савецкія сацыялістычныя рэспублікі: Башкірская, Бурацкая, Дагестанская, Кабардзіна-Балкарская, Калмыцкая, Карэльская, Комі, Марыйская, Мардоўская, Паўночна-Асецінская, Татарская, Тувінская, Удмурцкая, Чэчэна-Інгушская, Чувашская, Якуцкая.

Ва Узбекскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы знаходзіцца Каракалпакская Аўтаномная Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка.

У Грузінскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы знаходзяцца Абхазская і Аджарская аўтаномныя савецкія сацыялістычныя рэспублікі.

У Азербайджанскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы знаходзіцца Нахічэванская Аўтаномная Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка.

РАЗДЗЕЛ 11

АЎТАНОМНАЯ ВОБЛАСЦЬ І АЎТАНОМНАЯ АКРУГА

Артыкул 86. Аўтаномная вобласць знаходзіцца ў саставе саюзнай рэспублікі або краю. Закон аб аўтаномнай вобласці прымаецца Вярхоўным Саветам саюзнай рэспублікі па прадстаўленню Савета народных дэпутатаў аўтаномнай вобласці.

Артыкул 87. У Расійскай Савецкай Федэратыўнай Сацыялістычнай Рэспубліцы знаходзяцца аўтаномныя

вобласці: Адыгейская, Горна-Алтайская, Яўрэйская, Карачаева-Чаркеская, Хакаская.

У Грузінскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы знаходзіцца Паўднёва-Асецінская аўтаномная вобласць.

У Азербайджанскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы знаходзіцца Нагорна-Карабахская аўтаномная вобласць.

У Таджыкскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы знаходзіцца Горна-Бадахшанская аўтаномная вобласць.

Артыкул 88. Аўтаномная акруга знаходзіцца ў складзе краю або вобласці. Закон аб аўтаномных акругах прымаецца Вярхоўным Саветам саюзнай рэспублікі.

IV. САВЕТЫ НАРОДНЫХ ДЭПУТАТАЎ І ПАРАДАК ІХ ВЫБРАННЯ

РАЗДЗЕЛ 12

СІСТЭМА І ПРЫНЦЫПЫ ДЗЕЙНАСЦІ САВЕТАЎ НАРОДНЫХ ДЭПУТАТАЎ

Артыкул 89. Саветы народных дэпутатаў — Вярхоўны Савет СССР, Вярхоўныя Саветы саюзных рэспублік, Вярхоўныя Саветы аўтаномных рэспублік, краявыя, абласныя Саветы народных дэпутатаў, Саветы народных дэпутатаў аўтаномных абласцей і аўтаномных акруг, раённыя, гарадскія, раённыя ў гарадах, пасялковыя і сельскія Саветы народных дэпутатаў — складаюць адзіную сістэму органаў дзяржаўнай улады.

Артыкул 90. Тэрмін паўнамоцтваў Вярхоўнага Савета СССР, Вярхоўных Саветаў саюзных рэспублік і Вярхоўных Саветаў аўтаномных рэспублік — пяць гадоў.

Тэрмін паўнамоцтваў мясцовых Саветаў народных дэпутатаў — два з палавінай гады.

Выбары ў Саветы народных дэпутатаў назначаюцца не пазней чым за два месяцы да сканчэння тэрміну паўнамоцтваў адпаведных Саветаў.

Артыкул 91. Важнейшыя пытанні, аднесенныя да ведання адпаведных Саветаў народных дэпутатаў, разглядаюцца і вырашаюцца на іх сесіях.

Саветы народных дэпутатаў выбіраюць пастаянныя камісіі, ствараюць выканаўчыя і распарадчыя, а таксама іншыя падсправаздачныя ім органы.

Артыкул 92. Саветы народных дэпутатаў утвараюць органы народнага кантролю, які спалучае дзяржаўны кантроль з грамадскім кантролем працоўных на прадпрыемствах, у калгасах, установах і арганізацыях.

Органы народнага кантролю кантралююць выкананне дзяржаўных планаў і заданняў; вядуць барацьбу з парушэннямі дзяржаўнай дысцыпліны, праяўленнямі месніцтва, ведамаснага падыходу да справы, з безгаспадарчасцю і марнатраўствам, валакітай і бюракратызмам; садзейнічаюць удасканаленню работы дзяржаўнага апарату.

Артыкул 93. Саветы народных дэпутатаў непасрэдна і праз органы, якія імі ствараюцца, кіруюць усімі галінамі дзяржаўнага, гаспадарчага і сацыяльна-культурнага будаўніцтва, прымаюць рашэнні, забяспечваюць іх выкананне, ажыццяўляюць кантроль за правядзеннем рашэнняў у жыццё.

Артыкул 94. Дзейнасць Саветаў народных дэпутатаў будуюцца на аснове калектыўнага, свабоднага, дзелавога абмеркавання і вырашэння пытанняў, публічнасці, рэгулярнай справаздачнасці выканаўчых і распарадчых органаў, іншых органаў, якія ствараюцца Саветамі, перад Саветамі і насельніцтвам, шырокага прыцягнення грамадзян да ўдзелу ў іх рабоце.

Саветы народных дэпутатаў і органы, якія імі ствараюцца, сістэматычна інфармуюць насельніцтва аб сваёй рабоце і прынятых рашэннях.

ВЫБАРЧАЯ СІСТЭМА

Артыкул 95. Выбары дэпутатаў ва ўсе Саветы народных дэпутатаў праводзяцца на аснове ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні.

Артыкул 96. Вибары дэпутатаў з'яўляюцца ўсеагульнымі: усе грамадзяне СССР, якія дасягнулі 18 гадоў, маюць права выбіраць і быць выбранымі, за выключэннем асоб, прызнаных ва ўстаноўленым Законам парадку страціўшымі розум.

Дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР можа быць выбраны грамадзянін СССР, які дасягнуў 21 года.

Артыкул 97. Вибары дэпутатаў з'яўляюцца роўнымі: кожны выбаршчык мае адзін голас; усе выбаршчыкі ўдзельнічаюць у выбарах на роўных падставах.

Артыкул 98. Вибары дэпутатаў з'яўляюцца прамымі: дэпутаты ўсіх Саветаў народных дэпутатаў выбіраюцца грамадзянамі непасрэдна.

Артыкул 99. Галасаванне пры выбарах дэпутатаў з'яўляецца тайным: кантроль за волевыяўленнем выбаршчыкаў не дапускаецца.

Артыкул 100. Права вылучэння кандыдатаў у дэпутаты належыць арганізацыям Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, прафесіянальных саюзаў, Усесаюзнага Ленінскага Камуністычнага Саюза Моладзі, кааператывным і іншым грамадскім арганізацыям, працоўным калектывам, а таксама сходам ваеннаслужачых па вайсковых часцях.

Грамадзянам СССР і грамадскім арганізацыям гарантуецца свабоднае і ўсебаковае абмеркаванне палітычных, дзелавых і асабістых якасцей кандыдатаў

у дэпутаты, а таксама права агітацыі на сходах, у друку, па тэлебачанні, радыё.

Выдаткі, звязаныя з правядзеннем выбараў у Саветы народных дэпутатаў, робяцца за кошт дзяржавы.

Артыкул 101. Выбары дэпутатаў у Саветы народных дэпутатаў праводзяцца па выбарчых акругах.

Грамадзянін СССР не можа, як правіла, быць выбраны больш чым у два Саветы народных дэпутатаў.

Правядзенне выбараў у Саветы забяспечваюць выбарчыя камісіі, якія ўтвараюцца з прадстаўнікоў ад грамадскіх арганізацый, працоўных калектываў і сходаў ваеннаслужачых па воінскіх часцях.

Парадак правядзення выбараў у Саветы народных дэпутатаў вызначаецца законамі Саюза ССР, саюзных і аўтаномных рэспублік.

Артыкул 102. Выбаршчыкі даюць наказы сваім дэпутатам.

Адпаведныя Саветы народных дэпутатаў разглядаюць наказы выбаршчыкаў, улічваюць іх пры распрацоўцы планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця і складанні бюджэту, арганізуюць выкананне наказаў і інфармуюць грамадзян аб іх рэалізацыі.

РАЗДЗЕЛ 14

НАРОДНЫ ДЭПУТАТ

Артыкул 103. Дэпутаты з'яўляюцца паўнамоцнымі прадстаўнікамі народа ў Саветах народных дэпутатаў.

Удзельнічаючы ў рабоце Саветаў, дэпутаты вырашаюць пытанні дзяржаўнага, гаспадарчага і сацыяльна-культурнага будаўніцтва, арганізуюць правядзенне

рашэнняў Саветаў у жыццё, ажыццяўляюць кантроль за работай дзяржаўных органаў, прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый.

У сваёй дзейнасці дэпутат кіруецца агульнадзяржаўнымі інтарэсамі, улічвае запатрабаванні насельніцтва выбарчай акругі, дабіваецца ажыццяўлення наказаў выбаршчыкаў.

Артыкул 104. Дэпутат ажыццяўляе свае паўнамоцтвы, не парываючы з вытворчай або службовай дзейнасцю.

На час сесій Савета, а таксама для ажыццяўлення дэпутацкіх паўнамоцтваў у іншых выпадках, прадугледжаных Законам, дэпутат вызваляецца ад выканання вытворчых або службовых абавязкаў з захаваннем сярэдняга заробтку на месцы пастаяннай работы.

Артыкул 105. Дэпутат мае права запиту да адпаведных дзяржаўных органаў і службовых асоб, якія абавязаны даць адказ на запыт на сесіі Савета.

Дэпутат мае права звяртацца ва ўсе дзяржаўныя і грамадскія органы, прадпрыемствы, установы, арганізацыі па пытаннях дэпутацкай дзейнасці і прымаць удзел у разглядзе пастаўленых ім пытанняў. Кіраўнікі адпаведных дзяржаўных і грамадскіх органаў, прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый абавязаны неадкладна прымаць дэпутата і разглядаць яго прапановы ва ўстаноўленыя тэрміны.

Артыкул 106. Дэпутату забяспечваюцца ўмовы для бесперашкоднага і эфектыўнага ажыццяўлення яго правоў і абавязкаў.

Недатыкальнасць дэпутатаў, а таксама іншыя гарантыі дэпутацкай дзейнасці ўстанаўліваюцца Законам аб статусе дэпутатаў і іншымі заканадаўчымі актамі Саюза ССР, саюзных і аўтаномных рэспублік.

Артыкул 107. Дэпутат абавязан рабіць справаздачы аб сваёй рабоце і рабоце Савета выбаршчыкам, а таксама калектывам і грамадскім арганізацыям, якія вылучылі яго кандыдатам у дэпутаты.

Дэпутат, які не апраўдаў давер'я выбаршчыкаў, можа быць у любы час адкліканы па рашэнню большасці выбаршчыкаў ва ўстаноўленым Законам парадку.

V. ВЫШЭЙШЫЯ ОРГАНЫ ДЗЯРЖАЎНАЙ УЛАДЫ І КІРАВАННЯ СССР

РАЗДЗЕЛ 15

ВЯРХОЎНЫ САВЕТ СССР

Артыкул 108. Вышэйшым органам дзяржаўнай улады СССР з'яўляецца Вярхоўны Савет СССР.

Вярхоўны Савет СССР правамоцны вырашаць усе пытанні, аднесеныя гэтай Канстытуцыяй да ведання Саюза ССР.

Прыняцце Канстытуцыі СССР, унясенне ў яе змен; прыняцце ў састаў СССР новых рэспублік, зацвярджэнне ўтварэння новых аўтаномных рэспублік і аўтаномных абласцей; зацвярджэнне дзяржаўных планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР, Дзяржаўнага бюджэту СССР і справаздач аб іх выкананні; утварэнне падсправаздачных яму органаў Саюза ССР ажыццяўляюцца выключна Вярхоўным Саветам СССР.

Законы СССР прымаюцца Вярхоўным Саветам СССР або ўсенародным галасаваннем (рэферэндумам), якое праводзіцца па рашэнню Вярхоўнага Савета СССР.

Артыкул 109. Вярхоўны Савет СССР складаецца з дзвюх палат: Савета Саюза і Савета Нацыянальнасцей.

Палаты Вярхоўнага Савета СССР раўнапраўныя.

Артыкул 110. Савет Саюза і Савет Нацыянальнасцей складаюцца з роўнай колькасці дэпутатаў.

Савет Саюза выбіраецца па выбарчых акругах з роўнай колькасцю насельніцтва.

Савет Нацыянальнасцей выбіраецца па норме: 32 дэпутаты ад кожнай саюзнай рэспублікі, 11 дэпутатаў ад кожнай аўтаномнай рэспублікі, 5 дэпутатаў ад кожнай аўтаномнай вобласці і адзін дэпутат ад кожнай аўтаномнай акругі.

Савет Саюза і Савет Нацыянальнасцей па прадстаўленню мандатных камісій, якія імі выбіраюцца, прымаюць рашэнне аб прызнанні паўнамоцтваў дэпутатаў, а ў выпадку парушэння заканадаўства аб выбарах — аб прызнанні выбараў асобных дэпутатаў несапраўднымі.

Артыкул 111. Кожная палата Вярхоўнага Савета СССР выбірае Старшыню палаты і чатырох яго намеснікаў.

Старшыні Савета Саюза і Савета Нацыянальнасцей кіруюць пасяджэннямі адпаведных палат і ведаюць іх унутраным распарадкам.

Сумесныя пасяджэнні палат Вярхоўнага Савета СССР вядуць па чарзе старшыні Савета Саюза і Савета Нацыянальнасцей.

Артыкул 112. Сесіі Вярхоўнага Савета СССР склікаюцца два разы ў год.

Нечарговыя сесіі склікаюцца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР па яго ініцыятыве, а таксама па прапанове саюзнай рэспублікі або не менш трэці дэпутатаў адной з палат.

Сесія Вярхоўнага Савета СССР складаецца з раздзелных і сумесных пасяджэнняў палат, а таксама праводзімых у перыяд паміж імі пасяджэнняў пастаянных камісій палат або камісій Вярхоўнага Савета СССР. Сесія адкрываецца і закрываецца на раздзелных або сумесных пасяджэннях палат.

Артыкул 113. Права заканадаўчай ініцыятывы ў Вярхоўным Сацеце СССР належыць Савету Саюза, Савету Нацыянальнасцей, Прэзідыуму Вярхоўнага Савета

та СССР, Савету Міністраў СССР, саюзным рэспублікам у асобе іх вышэйшых органаў дзяржаўнай улады, камісіям Вярхоўнага Савета СССР і пастаянным камісіям яго палат, дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР, Вярхоўнаму Суду СССР, Генеральнаму пракурору СССР.

Права заканадаўчай ініцыятывы маюць таксама грамадскія арганізацыі ў асобе іх агульнасаюзных органаў.

Артыкул 114. Праекты законаў і іншыя пытанні, унесеныя на разгляд Вярхоўнага Савета СССР, абмяркоўваюцца палатамі на іх раздзельных або сумесных пасяджэннях. У выпадку неабходнасці праект Закона ці адпаведнае пытанне можа быць перададзены для папярэдняга або дадатковага разгляду ў адну або некалькі камісій.

Закон СССР лічыцца прынятым, калі ў кожнай з палат Вярхоўнага Савета СССР за яго прагаласавала большасць ад агульнага ліку дэпутатаў палаты. Паставы і іншыя акты Вярхоўнага Савета СССР прымаюцца большасцю ад агульнага ліку дэпутатаў Вярхоўнага Савета СССР.

Праекты законаў і іншыя найбольш важныя пытанні дзяржаўнага жыцця рашэннем Вярхоўнага Савета СССР ці Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, прынятым на іх ініцыятыве або па прапанове саюзнай рэспублікі, могуць быць вынесены на ўсенароднае абмеркаванне.

Артыкул 115. У выпадку рознагалосся паміж Саветам Саюза і Саветам Нацыянальнасцей пытанне перадаецца на вырашэнне пагаджальнай камісіі, якая ўтвараецца палатамі на парытэтных асновах, пасля чаго пытанне паўторна разглядаецца Саветам Саюза і Саветам Нацыянальнасцей на сумесным пасяджэнні. Калі і ў гэтым выпадку згода не будзе дасягнута, пытанне пераносіцца на абмеркаванне наступнай сесіі Вярхоўнага

Савета СССР або перадаецца ім на ўсенароднае галасаванне (рэферэндум).

Артыкул 116. Законы СССР, пастановы і іншыя акты Вярхоўнага Савета СССР публікуюцца на мовах саюзных рэспублік за подпісамі Старшыні і Сакратара Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР.

Артыкул 117. Дэпутат Вярхоўнага Савета СССР мае права звярнуцца з запытам да Савета Міністраў СССР, да міністраў і кіраўнікоў іншых органаў, якія ўтвараюцца Вярхоўным Саветам СССР. Савет Міністраў СССР або службовая асоба, да якой накіраван запыт, абавязаны даць не больш чым у трохдзённы тэрмін вусны або пісьмовы адказ на гэтай сесіі Вярхоўнага Савета СССР.

Артыкул 118. Дэпутат Вярхоўнага Савета СССР не можа быць прыцягнуты да крымінальнай адказнасці, арыштаваны або падвергнуты мерам адміністрацыйнага спагнання, якія накладваюцца ў судовым парадку, без згоды Вярхоўнага Савета СССР, а ў перыяд паміж яго сесіямі — без згоды Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР.

Артыкул 119. Вярхоўны Савет СССР выбірае на сумесным пасяджэнні палат Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР — пастаянна дзеючы орган Вярхоўнага Савета СССР, які з'яўляецца падсправаздачным яму ва ўсёй сваёй дзейнасці і ажыццяўляе ў межах, прадугледжаных Канстытуцыяй, функцыі вышэйшага органа дзяржаўнай улады СССР у перыяд паміж яго сесіямі.

Артыкул 120. Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР выбіраецца з ліку дэпутатаў у саставе Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета, Першага намесніка Старшыні, пятнаццаці намеснікаў Старшыні — па адным ад кожнай саюзнай рэспублікі, Сакратара Прэзідыума і дваццаці аднаго члена Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР.

Артыкул 121. Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР:

1) назначае выбары ў Вярхоўны Савет СССР;
2) склікае сесіі Вярхоўнага Савета СССР;
3) каардынуе дзейнасць пастаянных камісій палат Вярхоўнага Савета СССР;

4) ажыццяўляе кантроль за захаваннем Канстытуцыі СССР і забяспечвае адпаведнасць канстытуцый і законаў саюзных рэспублік Канстытуцыі і законам СССР;

5) дае тлумачэнне законаў СССР;

6) ратыфікуе і дэнансуе міжнародныя дагаворы СССР;

7) адмяняе пастановы і распараджэнні Савета Міністраў СССР і Саветаў Міністраў саюзных рэспублік у выпадку неадпаведнасці іх Закону;

8) устанаўлівае воінскія званні, дыпламатычныя рангі і іншыя спецыяльныя званні; прысвойвае вышэйшыя воінскія званні, дыпламатычныя рангі і іншыя спецыяльныя званні;

9) устанаўлівае ордэны і медалі СССР; устанаўлівае ганаровыя званні СССР; узнагароджвае ордэнамі і медалямі СССР; прысвойвае ганаровыя званні СССР;

10) прымае ў грамадзянства СССР; вырашае пытанні аб выхадзе з грамадзянства СССР і пазбаўленні грамадзянства СССР, аб прадастаўленні прытулку;

11) выдае агульнасаюзныя акты аб амністыі і ажыццяўляе памілаванне;

12) назначае і адклікае дыпламатычных прадстаўнікоў СССР у замежных дзяржавах і пры міжнародных арганізацыях;

13) прымае даверчыя і адзыўныя граматы акрэдытаваных пры ім дыпламатычных прадстаўнікоў замежных дзяржаў;

14) утварае Савет абароны СССР і зацвярджае яго састаў, назначае і змяняе вышэйшае камандаванне Узброеных Сіл СССР;

15) аб'яўляе ў інтарэсах абароны СССР ваеннае становішча ў асобных мясцовасцях або па ўсёй краіне;

16) аб'яўляе агульную або частковую мабілізацыю;

17) у перыяд паміж сесіямі Вярхоўнага Савета СССР аб'яўляе стан вайны ў выпадку ваеннага нападу на СССР або ў выпадку неабходнасці выканання міжнародных дагаворных абавязацельстваў па ўзаемнай абароне ад агрэсіі;

18) ажыццяўляе іншыя паўнамоцтвы, устаноўлены Канстытуцыяй і законамі СССР.

Артыкул 122. Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР у перыяд паміж сесіямі Вярхоўнага Савета з наступным прадстаўленнем на яго зацвярджэнне на чарговай сесіі:

1) уносіць у выпадку неабходнасці змены ў дзеючыя заканадаўчыя акты СССР;

2) зацвярджае змяненні граніц паміж саюзнымі рэспублікамі;

3) па прапанове Савета Міністраў СССР утварае і ліквідуе міністэрствы СССР і дзяржаўныя камітэты СССР;

4) па прадстаўленню Старшыні Савета Міністраў СССР вызваляе ад пасады і назначае асобных асоб, якія ўваходзяць у састаў Савета Міністраў СССР.

Артыкул 123. Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР выдае ўказы і прымае пастановы.

Артыкул 124. Пасля сканчэння паўнамоцтваў Вярхоўнага Савета СССР Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР захоўвае свае паўнамоцтвы аж да ўтварэння новавыбраным Вярхоўным Саветам СССР новага Прэзідыума.

Новавыбраны Вярхоўны Савет СССР склікаецца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР ранейшага са-
ставу не пазней чым праз два месяцы пасля выбараў.

Артыкул 125. Савет Саюза і Савет Нацыянальнасцей
выбіраюць з ліку дэпутатаў пастаянныя камісіі для па-
пярэдняга разгляду і падрыхтоўкі пытанняў, якія адно-
сяцца да ведання Вярхоўнага Савета СССР, а таксама
для садзейнічання правядзенню ў жыццё законаў СССР
і іншых рашэнняў Вярхоўнага Савета СССР і яго Прэ-
зідыума, кантролю за дзейнасцю дзяржаўных органаў
і арганізацый. Палаты Вярхоўнага Савета СССР мо-
гуць ствараць таксама сумесныя камісіі на парытэтных
асновах.

Вярхоўны Савет СССР стварае, калі палічыць неаб-
ходным, следчыя, рэвізійныя і іншыя камісіі па любому
пытанню.

Усе дзяржаўныя і грамадскія органы, арганізацыі і
службовыя асобы абавязаны выконваць патрабаванні
камісій Вярхоўнага Савета СССР і камісій яго палат,
прадстаўляць ім неабходныя матэрыялы і дакументы.

Рэкамендацыі камісій падлягаюць абавязковаму раз-
гляду дзяржаўнымі і грамадскімі органамі, установамі
і арганізацыямі. Аб выніках разгляду або аб прынятых
мерах павінна быць паведамлена камісіям ва ўстаноў-
лены тэрмін.

Артыкул 126. Вярхоўны Савет СССР ажыццяўляе
кантроль за дзейнасцю ўсіх падсправаздачных яму
дзяржаўных органаў.

Вярхоўны Савет СССР утварае Камітэт народнага
кантролю СССР, які ўзначальвае сістэму органаў на-
роднага кантролю.

Арганізацыя і парадак дзейнасці органаў народнага
кантролю вызначаюцца Законам аб народным кантролі
ў СССР.

Артыкул 127. Парадак дзейнасці Вярхоўнага Савета СССР і яго органаў вызначаецца рэгламентам Вярхоўнага Савета СССР і іншымі законамі СССР, якія выдаюцца на аснове Канстытуцыі СССР.

РАЗДЗЕЛ 16

САВЕТ МІНІСТРАЎ СССР

Артыкул 128. Савет Міністраў СССР — Урад СССР — з'яўляецца вышэйшым выканаўчым і распарадчым органам дзяржаўнай улады СССР.

Артыкул 129. Савет Міністраў СССР утвараецца Вярхоўным Саветам СССР на сумесным пасяджэнні Савета Саюза і Савета Нацыянальнасцей у саставе Старшыні Савета Міністраў СССР, першых намеснікаў і намеснікаў Старшыні, міністраў СССР, старшын дзяржаўных камітэтаў СССР.

У састаў Савета Міністраў СССР уваходзяць па пасадзе старшыні Саветаў Міністраў саюзных рэспублік.

Па прадстаўленню Старшыні Савета Міністраў СССР Вярхоўны Савет СССР можа ўключыць у састаў Урада СССР кіраўнікоў іншых органаў і арганізацый СССР.

Савет Міністраў СССР складае свае паўнамоцтвы перад новавыбраным Вярхоўным Саветам СССР на яго першай сесіі.

Артыкул 130. Савет Міністраў СССР адказны перад Вярхоўным Саветам СССР і яму падсправаздачны, а ў перыяд паміж сесіямі Вярхоўнага Савета СССР — перад Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР, якому падсправаздачны.

Савет Міністраў СССР рэгулярна робіць справаздачы аб сваёй рабоце Вярхоўнаму Савету СССР.

Артыкул 131. Савет Міністраў СССР правамоцны вырашаць усе пытанні дзяржаўнага кіравання, аднесе-

ныя да ведання Саюза ССР, паколькі яны не ўваходзяць, згодна з Канстытуцыяй, у кампетэнцыю Вярхоўнага Савета СССР і Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР.

У межах сваіх паўнамоцтваў Савет Міністраў СССР:

1) забяспечвае кіраўніцтва народнай гаспадаркай і сацыяльна-культурным будаўніцтвам; распрацоўвае і ажыццяўляе меры па забеспячэнню росту дабрабыту і культуры народа, па развіццю навукі і тэхнікі, рацыянальнаму выкарыстанню і ахове прыродных рэсурсаў, па ўмацаванню грашовай і крэдытнай сістэмы, правядзенню адзінай палітыкі цэн, аплаты працы, сацыяльнага забеспячэння, арганізацыі дзяржаўнага страхавання і адзінай сістэмы ўліку і статыстыкі; арганізоўвае кіраванне прамысловымі, будаўнічымі, сельскагаспадарчымі прадпрыемствамі і аб'яднаннямі, прадпрыемствамі транспарту і сувязі, банкамі, а таксама іншымі арганізацыямі і ўстановамі саюзнага падпарадкавання;

2) распрацоўвае і ўносіць у Вярхоўны Савет СССР бягучыя і перспектыўныя дзяржаўныя планы эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР, дзяржаўны бюджэт СССР; прымае меры па ажыццяўленню дзяржаўных планаў і бюджэту; прадстаўляе Вярхоўнаму Савету СССР справаздачы аб выкананні планаў і выкананні бюджэту;

3) ажыццяўляе меры па абароне інтарэсаў дзяржавы, ахове сацыялістычнай уласнасці і грамадскага парадку, па забеспячэнню і ахове правоў і свабод грамадзян;

4) прымае меры па забеспячэнню дзяржаўнай бяспекі;

5) ажыццяўляе агульнае кіраўніцтва будаўніцтвам Узброеных Сіл СССР, вызначае штогадовыя кантынген-

ты грамадзян, якія падлягаюць прызыву на абавязковую ваенную службу;

6) ажыццяўляе агульнае кіраўніцтва ў галіне адносін з замежнымі дзяржавамі, знешняга гандлю, эканамічнага, навукова-тэхнічнага і культурнага супрацоўніцтва СССР з замежнымі краінамі; прымае меры да забеспячэння выканання міжнародных дагавораў СССР; зацвярджае і дэнансуе міжуродавыя міжнародныя дагаворы;

7) утварае ў выпадку неабходнасці камітэты, галоўныя ўпраўленні і іншыя ведамствы пры Савеце Міністраў СССР па справах гаспадарчага, сацыяльна-культурнага і абароннага будаўніцтва.

Артыкул 132. Для вырашэння пытанняў, звязаных з забеспячэннем кіраўніцтва народнай гаспадаркай, і іншых пытанняў дзяржаўнага кіравання ў якасці пастаяннага органа Савета Міністраў СССР дзейнічае Прэзідыум Савета Міністраў СССР у саставе Старшыні Савета Міністраў СССР, першых намеснікаў і намеснікаў Старшыні.

Артыкул 133. Савет Міністраў СССР на аснове і з мэтай выканання законаў СССР і іншых рашэнняў Вярхоўнага Савета СССР і яго Прэзідыума выдае пастановы і распараджэнні і правярае іх выкананне. Пастановы і распараджэнні Савета Міністраў СССР з'яўляюцца абавязковымі для выканання на ўсёй тэрыторыі СССР.

Артыкул 134. Савет Міністраў СССР мае права на пытаннях, аднесеных да ведання Саюза ССР, прыпыняць выкананне пастаноў і распараджэнняў Саветаў Міністраў саюзных рэспублік, а таксама адмяняць акты міністэрстваў СССР, дзяржаўных камітэтаў СССР, іншых падведамных яму органаў.

Артыкул 135. Савет Міністраў СССР аб'ядноўвае і накіроўвае работу агульнасаюзных і саюзна-рэспублі-

канскіх міністэрстваў і дзяржаўных камітэтаў СССР, іншых падведаных яму органаў.

Агульнасаюзнае міністэрства і дзяржаўны камітэт СССР кіруюць даручанымі ім галінамі кіравання або ажыццяўляюць міжгаліновае кіраванне на ўсёй тэрыторыі СССР непасрэдна ці праз органы, якія ствараюцца ім.

Саюзна-рэспубліканскія міністэрствы і дзяржаўны камітэты СССР кіруюць даручанымі ім галінамі кіравання або ажыццяўляюць міжгаліновае кіраванне, як правіла, праз адпаведныя міністэрствы, дзяржаўны камітэты, іншыя органы саюзных рэспублік і кіруюць непасрэдна асобнымі прадпрыемствамі і аб'яднаннямі, якія знаходзяцца ў саюзным падпарадкаванні. Парадак перадачы прадпрыемстваў і аб'яднанняў з рэспубліканскага і мясцовага падпарадкавання ў саюзнае вызначаецца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР.

Міністэрствы і дзяржаўны камітэты СССР нясуць адказнасць за стан і развіццё даручаных ім сфер кіравання; у межах сваёй кампетэнцыі выдаюць акты на аснове і з мэтай выканання законаў СССР, іншых рашэнняў Вярхоўнага Савета СССР і яго Прэзідыума, пастановаў і распараджэнняў Савета Міністраў СССР; арганізуюць і правяраюць іх выкананне.

Артыкул 136. Кампетэнцыя Савета Міністраў СССР і яго Прэзідыума, парадак іх дзейнасці, адносіны Савета Міністраў з іншымі дзяржаўнымі органамі, а таксама пералік агульнасаюзных і саюзна-рэспубліканскіх міністэрстваў і дзяржаўных камітэтаў СССР вызначаюцца на аснове Канстытуцыі Законам аб Савеце Міністраў СССР.

VI. АСНОВЫ БУДОВЫ ОРГАНАЎ ДЗЯРЖАЎНАЙ УЛАДЫ І КІРАВАННЯ Ў САЮЗНЫХ РЭСПУБЛІКАХ

РАЗДЗЕЛ 17

ВЫШЭЙШЫЯ ОРГАНЫ ДЗЯРЖАЎНАЙ УЛАДЫ І КІРАВАННЯ САЮЗНАЙ РЭСПУБЛІКІ

Артыкул 137. Вышэйшым органам дзяржаўнай улады саюзнай рэспублікі з'яўляецца Вярхоўны Савет саюзнай рэспублікі.

Вярхоўны Савет саюзнай рэспублікі правамоцны вырашаць усе пытанні, аднесеныя да ведання саюзнай рэспублікі Канстытуцыяй СССР і Канстытуцыяй саюзнай рэспублікі.

Прыняцце Канстытуцыі саюзнай рэспублікі, унясенне ў яе змен; зацвярджэнне дзяржаўных планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця, дзяржаўнага бюджэту саюзнай рэспублікі і справаздач аб іх выкананні; утварэнне падсправаздачных яму органаў ажыццяўляюцца выключна Вярхоўным Саветам саюзнай рэспублікі.

Законы саюзнай рэспублікі прымаюцца Вярхоўным Саветам саюзнай рэспублікі або народным галасаваннем (рэферэндумам), якое праводзіцца па рашэнню Вярхоўнага Савета саюзнай рэспублікі.

Артыкул 138. Вярхоўны Савет саюзнай рэспублікі выбірае Прэзідыум Вярхоўнага Савета — пастаянна дзеючы орган Вярхоўнага Савета саюзнай рэспублікі, падсправаздачны яму ва ўсёй сваёй дзейнасці. Састаў і паўнамоцтвы Прэзідыума Вярхоўнага Савета саюзнай

рэспублікі вызначаюцца Канстытуцыяй саюзнай рэспублікі.

Артыкул 139. Вярхоўны Савет саюзнай рэспублікі ўтварае Савет Міністраў саюзнай рэспублікі — Урад саюзнай рэспублікі — вышэйшы выканаўчы і распарадчы орган дзяржаўнай улады саюзнай рэспублікі.

Савет Міністраў саюзнай рэспублікі з'яўляецца адказным перад Вярхоўным Саветам саюзнай рэспублікі і яму падсправаздачны, а ў перыяд паміж сесіямі Вярхоўнага Савета — перад Прэзідыумам Вярхоўнага Савета саюзнай рэспублікі, якому падсправаздачны.

Артыкул 140. Савет Міністраў саюзнай рэспублікі выдае пастановы і распараджэнні на аснове і з мэтай выканання заканадаўчых актаў СССР і саюзнай рэспублікі, пастановаў і распараджэнняў Савета Міністраў СССР, арганізоўвае і правярае іх выкананне.

Артыкул 141. Савет Міністраў саюзнай рэспублікі мае права прыпыняць выкананне пастановаў і распараджэнняў Саветаў Міністраў аўтаномных рэспублік, адмяняць рашэнні і распараджэнні выканаўчых камітэтаў крайвых, абласных, гарадскіх (гарадоў рэспубліканскага падпарадкавання) Саветаў народных дэпутатаў, Саветаў народных дэпутатаў аўтаномных абласцей, а ў саюзных рэспубліках, якія не маюць абласнога падзелу, — выканаўчых камітэтаў раённых і адпаведных гарадскіх Саветаў народных дэпутатаў.

Артыкул 142. Савет Міністраў саюзнай рэспублікі аб'ядноўвае і накіроўвае работу саюзна-рэспубліканскіх і рэспубліканскіх міністэрстваў, дзяржаўных камітэтаў саюзнай рэспублікі, іншых падведаных яму органаў.

Саюзна-рэспубліканскія міністэрствы і дзяржаўныя камітэты саюзнай рэспублікі кіруюць даручанымі ім га-

лінамі кіравання або ажыццяўляюць міжгаліновае кіраванне, падпарадкоўваючыся як Савету Міністраў саюзнай рэспублікі, так і адпаведнаму саюзна-рэспубліканскаму міністэрству СССР або дзяржаўнаму камітэту СССР.

Рэспубліканскія міністэрствы і дзяржаўныя камітэты кіруюць даручанымі ім галінамі кіравання або ажыццяўляюць міжгаліновае кіраванне, падпарадкоўваючыся Савету Міністраў саюзнай рэспублікі.

РАЗДЗЕЛ 18

ВЫШЭЙШЫЯ ОРГАНЫ ДЗЯРЖАЎНАЙ УЛАДЫ І КІРАВАННЯ АЎТАНОМНАЙ РЭСПУБЛІКІ

Артыкул 143. Вышэйшым органам дзяржаўнай улады аўтаномнай рэспублікі з'яўляецца Вярхоўны Савет аўтаномнай рэспублікі.

Прыняцце Канстытуцыі аўтаномнай рэспублікі, унясенне ў яе змен; зацвярджэнне дзяржаўных планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця, а таксама дзяржаўнага бюджэту аўтаномнай рэспублікі; утварэнне падсправаздачных яму органаў ажыццяўляюцца выключна Вярхоўным Саветам аўтаномнай рэспублікі.

Законы аўтаномнай рэспублікі прымаюцца Вярхоўным Саветам аўтаномнай рэспублікі.

Артыкул 144. Вярхоўны Савет аўтаномнай рэспублікі выбірае Прэзідыум Вярхоўнага Савета аўтаномнай рэспублікі і ўтварае Савет Міністраў аўтаномнай рэспублікі — Урад аўтаномнай рэспублікі.

МЯСЦОВЫЯ ОРГАНЫ ДЗЯРЖАЎНАЙ УЛАДЫ І КІРАВАННЯ

Артыкул 145. Органамі дзяржаўнай улады ў краях, абласцях, аўтаномных абласцях, аўтаномных акругах, раёнах, гарадах, раёнах у гарадах, пасёлках, сельскіх населеных пунктах з'яўляюцца адпаведныя Саветы народных дэпутатаў.

Артыкул 146. Мясцовыя Саветы народных дэпутатаў вырашаюць усе пытанні мясцовага значэння, зыходзячы з агульнадзяржаўных інтарэсаў і інтарэсаў грамадзян, якія пражываюць на тэрыторыі Савета, ажыццяўляюць рашэнні вышэйстаячых дзяржаўных органаў, кіруюць дзейнасцю ніжэйстаячых Саветаў народных дэпутатаў, удзельнічаюць у абмеркаванні пытанняў рэспубліканскага і агульнасаюзнага значэння, уносяць па іх свае прапановы.

Мясцовыя Саветы народных дэпутатаў кіруюць на сваёй тэрыторыі дзяржаўным, гаспадарчым і сацыяльна-культурным будаўніцтвам; зацвярджаюць планы эканамічнага і сацыяльнага развіцця і мясцовы бюджэт; ажыццяўляюць кіраўніцтва падпарадкаванымі ім дзяржаўнымі органамі, прадпрыемствамі, установамі і арганізацыямі; забяспечваюць захаванне законаў, ахову дзяржаўнага і грамадскага парадку, правоў грамадзян; садзейнічаюць умацаванню абароназдольнасці краіны.

Артыкул 147. У межах сваіх паўнамоцтваў мясцовыя Саветы народных дэпутатаў забяспечваюць комплекснае эканамічнае і сацыяльнае развіццё на іх тэрыторыі; ажыццяўляюць кантроль за захаваннем заканадаўства размешчанымі на гэтай тэрыторыі прадпрыемствамі, установамі і арганізацыямі вышэйстаячага падпарадкавання; каардынуюць і кантралююць іх дзейнасць у галі-

не землекарыстання, аховы прыроды, будаўніцтва, выкарыстання працоўных рэсурсаў, вытворчасці тавараў народнага спажывання, сацыяльна-культурнага, бытавога і іншага абслугоўвання насельніцтва.

Артыкул 148. Мясцовыя Саветы народных дэпутатаў прымаюць рашэнні ў межах паўнамоцтваў, прадастаўленых ім заканадаўствам Саюза ССР, саюзнай і аўтаномнай рэспублікі. Рашэнні мясцовых Саветаў з'яўляюцца абавязковымі для выканання ўсімі размешчанымі на тэрыторыі Савета прадпрыемствамі, установамі і арганізацыямі, а таксама службовымі асобамі і грамадзянамі.

Артыкул 149. Выканаўчымі і распарадчымі органамі мясцовых Саветаў народных дэпутатаў з'яўляюцца выканаўчыя камітэты, якія выбіраюцца імі з ліку дэпутатаў.

Выканаўчыя камітэты не радзей аднаго разу ў год робяць справаздачы Саветам, якія іх выбралі, а таксама на сходах працоўных калектываў і па месцы пражывання грамадзян.

Артыкул 150. Выканаўчыя камітэты мясцовых Саветаў народных дэпутатаў з'яўляюцца непасрэдна падсправаздачнымі як Савету, які іх выбраў, так і вышэйшастаячаму выканаўчаму і распарадчаму органу.

VII. ПРАВАСУДДЗЕ, АРБИТРАЖ І ПРАКУРОРСКІ НАГЛЯД

РАЗДЗЕЛ 20

СУД І АРБИТРАЖ

Артыкул 151. Правасуддзе ў СССР ажыццяўляецца толькі судом.

У СССР дзейнічаюць Вярхоўны Суд СССР, Вярхоўныя Суды саюзных рэспублік, Вярхоўныя Суды аўтаномных рэспублік, краявыя, абласныя, гарадскія суды, суды аўтаномных абласцей, суды аўтаномных акруг, раённыя (гарадскія) народныя суды, а таксама ваенныя трыбуналы ва Узброеных Сілах.

Артыкул 152. Усе суды ў СССР утвараюцца на аснове выбарнасці суддзяў і народных засядацеляў.

Народныя суддзі раённых (гарадскіх) народных судаў выбіраюцца грамадзянамі раёна (горада) на аснове ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні тэрмінам на пяць гадоў. Народныя засядацелі раённых (гарадскіх) народных судаў выбіраюцца на сходах грамадзян па месцы іх работы або пражывання адкрытым галасаваннем тэрмінам на два з палавінай гады.

Вышэйстаячыя суды выбіраюцца адпаведнымі Саветаў народных дэпутатаў тэрмінам на пяць гадоў.

Суддзі ваенных трыбуналаў выбіраюцца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР тэрмінам на пяць гадоў, а

народныя засядацелі — сходамі ваеннаслужачых тэрмінам на два з палавінай гады.

Суддзі і народныя засядацелі з'яўляюцца адказнымі перад выбаршчыкамі або органамі, якія іх выбралі, робяць справаздачы ім і могуць быць імі адкліканы ва ўстаноўленым Законам парадку.

Артыкул 153. Вярхоўны Суд СССР з'яўляецца вышэйшым судовым органам СССР і ажыццяўляе нагляд за судовай дзейнасцю судоў СССР, а таксама судоў саюзных рэспублік у межах, устаноўленых Законам.

Вярхоўны Суд СССР выбіраецца Вярхоўным Саветам СССР у саставе Старшыні, яго намеснікаў, членаў і народных засядацеляў. У састаў Вярхоўнага Суда СССР уваходзяць па пасадзе старшыні Вярхоўных Судоў саюзных рэспублік.

Арганізацыя і парадак дзейнасці Вярхоўнага Суда СССР вызначаюцца Законам аб Вярхоўным Судзе СССР.

Артыкул 154. Разгляд грамадзянскіх і крымінальных спраў ва ўсіх судах ажыццяўляецца калегіяльна; у судзе першай інстанцыі — з удзелам народных засядацеляў. Народныя засядацелі пры ажыццяўленні правасуддзя карыстаюцца ўсімі правамі суддзі.

Артыкул 155. Суддзі і народныя засядацелі з'яўляюцца незалежнымі і падпарадкоўваюцца толькі Закону.

Артыкул 156. Правасуддзе ў СССР ажыццяўляецца на асновах роўнасці грамадзян перад Законам і судом.

Артыкул 157. Разбор спраў ва ўсіх судах з'яўляецца адкрытым. Слуханне спраў у закрытым пасяджэнні суда дапускаецца толькі ў выпадках, устаноўленых Законам, з захаваннем пры гэтым усіх правіл судаводства.

Артыкул 158. Абвінавачванаму забяспечваецца права на абарону.

Артыкул 159. Судаводства вядзецца на мове саюзнай або аўтаномнай рэспублікі, аўтаномнай вобласці, аўтаномнай акругі або на мове большасці насельніцтва дадзенай мясцовасці. Асобам, што ўдзельнічаюць у справе і не валодаюць мовай, на якой вядзецца судаводства, забяспечваецца права поўнага азнаямлення з матэрыяламі справы, удзел у судовых дзеяннях праз перакладчыка і права выступаць у судзе на роднай мове.

Артыкул 160. Ніхто не можа быць прызнаны вінаватым ва ўчыненні злачынства, а таксама падвергнуты крымінальнаму пакаранню іначай як па прыговору суда і ў адпаведнасці з Законам.

Артыкул 161. Для аказання юрыдычнай дапамогі грамадзянам і арганізацыям дзейнічаюць калегіі адвакатаў. У выпадках, прадугледжаных заканадаўствам, юрыдычная дапамога грамадзянам аказваецца бясплатна.

Арганізацыя і парадак дзейнасці адвакатуры вызначаюцца заканадаўствам Саюза ССР і саюзных рэспублік.

Артыкул 162. У судаходстве па грамадзянскіх і крымінальных справах дапускаецца ўдзел прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і працоўных калектываў.

Артыкул 163. Вырашэнне гаспадарчых спрэчак паміж прадпрыемствамі, установамі і арганізацыямі ажыццяўляецца органамі дзяржаўнага арбітражу ў межах іх кампетэнцыі.

Арганізацыя і парадак дзейнасці органаў дзяржаўнага арбітражу вызначаюцца Законам аб дзяржаўным арбітражу ў СССР.

РАЗДЕЛ 21

ПРАКУРАТУРА

Артыкул 164. Вышэйшы нагляд за дакладным і аднастайным выкананнем законаў усімі міністэрствамі, дзяржаўнымі камітэтамі і ведамствамі, прадпрыемствамі, установамі і арганізацыямі, выканаўчымі і распарадчымі органамі мясцовых Саветаў народных дэпутатаў, калгасамі, кааператывамі і іншымі грамадскімі арганізацыямі, службовымі асобамі, а таксама грамадзянамі ўскладаецца на Генеральнага пракурора СССР і падначаленых яму пракурораў.

Артыкул 165. Генеральны пракурор СССР назначаецца Вярхоўным Саветам СССР, адказны перад ім і яму падсправаздачны, а ў перыяд паміж сесіямі Вярхоўнага Савета — перад Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР, якому падсправаздачны.

Артыкул 166. Пракуроры саюзных рэспублік, аўтаномных рэспублік, краёў, абласцей і аўтаномных абласцей назначаюцца Генеральным пракурорам СССР. Пракуроры аўтаномных акруг, раённыя і гарадскія пракуроры назначаюцца пракурорамі саюзных рэспублік і зацвярджаюцца Генеральным пракурорам СССР.

Артыкул 167. Тэрмін паўнамоцтваў Генеральнага пракурора СССР і ўсіх ніжэйстаячых пракурораў — пяць гадоў.

Артыкул 168. Органы пракуратуры ажыццяўляюць свае паўнамоцтвы незалежна ад якіх бы там ні было мясцовых органаў, падпарадкоўваючыся толькі Генеральнаму пракурору СССР.

Арганізацыя і парадак дзейнасці органаў пракуратуры вызначаюцца Законам аб пракуратуры СССР.

VIII. ГЕРБ, ФЛАГ, ГІМН І СТАЛІЦА СССР

Артыкул 169. Дзяржаўны герб Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік складаецца з сярпа і молата на фоне зямнога шара, у праменнях сонца і ў абрамленні каласоў, з надпісам на мовах саюзных рэспублік: «Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!». У верхняй частцы герба — пяціканцовая зорка.

Артыкул 170. Дзяржаўны флаг Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік складаецца з чырвонага прамавугольнага палотнішча з адлюстраваннем у яго верхнім рагу, ля дрэўка, залатых сярпа і молата і над імі чырвонай пяціканцовай зоркі, абведзенай залатой каймой. Адносіны шырыні флага да яго даўжыні — 1 : 2.

Артыкул 171. Дзяржаўны гімн Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік зацвярджаецца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР.

Артыкул 172. Сталіцай Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік з'яўляецца горад Масква.

ІХ. ДЗЕЯННЕ КАНСТЫТУЦЫІ СССР І ПАРАДАК ЯЕ ЗМЯНЕННЯ

Артыкул 173. Канстытуцыя СССР мае вышэйшую юрыдычную сілу. Усе законы і іншыя акты дзяржаўных органаў выдаюцца на аснове і ў адпаведнасці з Канстытуцыяй СССР.

Артыкул 174. Змяненне Канстытуцыі СССР праводзіцца рашэннем Вярхоўнага Савета СССР, прынятым большасцю не менш чым дзве трэці ад агульнай колькасці дэпутатаў кожнай з яго палат.

З М Е С Т

I. Асновы грамадскага ладу і палітыкі СССР	7
Раздзел 1. Палітычная сістэма	7
Раздзел 2. Эканамічная сістэма	9
Раздзел 3. Сацыяльнае развіццё і культура	12
Раздзел 4. Знешняя палітыка	14
Раздзел 5. Абарона сацыялістычнай Айчыны	15
 II. Дзяржава і асоба	17
Раздзел 6. Грамадзянства СССР. Раўнапраўе грамадзян	17
Раздзел 7. Асноўныя правы, свабоды і абавязкі грамадзян СССР	19
 III. Нацыянальна-дзяржаўная будова СССР	27
Раздзел 8. СССР — саюзная дзяржава	27
Раздзел 9. Саюзная Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка	30
Раздзел 10. Аўтаномная савецкая сацыялістычная рэспубліка	31
Раздзел 11. Аўтаномная вобласць і аўтаномная акруга	32
 IV. Саветы народных дэпутатаў і парадак іх выбарання	34
Раздзел 12. Сістэма і прынцыпы дзейнасці Саветаў народных дэпутатаў	34
Раздзел 13. Выбарчая сістэма	36
Раздзел 14. Народны дэпутат	37

V. Вышэйшыя органы дзяржаўнай улады і кіравання СССР	40
Раздзел 15. Вярхоўны Савет СССР	40
Раздзел 16. Савет Міністраў СССР	47
 VI. Асновы будовы органаў дзяржаўнай улады і кіравання ў саюзных рэспубліках	 51
Раздзел 17. Вышэйшыя органы дзяржаўнай улады і кіравання саюзнай рэспублікі	51
Раздзел 18. Вышэйшыя органы дзяржаўнай улады і кіравання аўтаномнай рэспублікі	53
Раздзел 19. Мясцовыя органы дзяржаўнай улады і кіравання	54
 VII. Правасуддзе, арбітраж і пракурорскі нагляд . . .	 56
Раздзел 20. Суд і арбітраж	56
Раздзел 21. Пракуратура	59
 VIII. Герб, флаг, гімн і сталіца СССР	 60
 IX. Дзеянне Канстытуцыі СССР і парадак яе змянення ,	 61

**КОНСТИТУЦИЯ
(ОСНОВНОЙ ЗАКОН)
СОЮЗА СОВЕТСКИХ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ
РЕСПУБЛИК**

На белорусском языке
Издательство «Беларусь»

Адказны за выпуск Г. П. Тарасевіч. Мастацкі рэдактар Р. У. Кондрад.
Тэхнічны рэдактар І. С. Шэршульскі. Карэктары І. М. Пупко, А. І. За-
коннікава.

ЛБ № 1020

Здадзена ў набор 7/X 1977 г. Пап. да друку 8/X 1977 г. Фармат
84×108¹/₃₂. Папера афсегная. Ум. друк. арк. 3,36. Ул.-выд. арк. 2,29.
Тыраж 50 000 экз. Зак. 642. Цана 5 кап.

Выдавецтва «Беларусь». 220041, Мінск-41, Ленінскі праспект, 79.
Паліграфічны камбінат імя Я. Коласа Дзяржкамвыдата БССР. 220005,
Мінск-5, Чырвоная, 23.

